

1.2 Атқа міну мәдениетінің генезисі

Дәріс жоспары:

1. Көшпеліліктің қалыптасуының алғышарттары: табиғи-географиялық және әлеуметтік-мәдени факторлар
2. Қазақстандағы ерте темір дәуірінің зерттелуі
3. Ғұн (сюнну) империясының саяси тарихы. Үйсіндердің этносаяси бірлестіктері. Қаңлылардың тарихи-мәдени мұрасы

Көшпелілер тарихын кезеңдеу. Мал шаруашылығының рөлі мен маңызының артуы. Көшпелі шаруашылық түрлері: үй маңы, бақташылық, көшіп-қону және т.б. Әлеуметтік құрылымы мен қоғамдық құрылысы.

Ерте темір дәуірі хронологиясы мен археологиялық мәдениет ескерткіштері. Тасмола мәдениеті: күні, ауқымы, қорғандар мен материалдық мәдениеттің ерекшеліктері. Қазақстандағы ерте темір дәуірінің зерттелуі. Ерте темір тайпаларының этносаяси және әлеуметтік тарихы. Сақтар. Ерте темір дәуіріндегі тайпалардың мәдениеті: хронология, жерлеу рәсімі, қару-жарақ, ауыздық, аң стилі өнері. Сақтардың Ахеменидтер державасымен қарым-қатынасы. Сақтардың грек-парсы соғыстарына қатысуы. Сақтардың Александр Македонскийдің жаулап алуына қарсы күресі.

Ұлы дала аумағындағы көшпелі және отырықшы мәдениеттің урбандалуы мен өзара қатынастары (біздің заманымыздан бұрынғы III – біздің заманымыздың II ғасырлары). Ғұн тайпаларының шығу тегі мен этникалық тарихы мәселесі. Ғұн (сюнну) империясының саяси тарихы. Жетісу және Тянь-Шаньдағы үйсіндердің этносаяси бірлестіктері. Үйсіндердің көрші халықтармен және мемлекеттермен қарым-қатынасы. Қаңлылардың тарихи-мәдени мұрасы. Қаңлылардың шығу тегі және этностық тарихы. Біздің заманымыздан бұрынғы II – біздің заманымыздағы V ғасырдың бірінші үштігіндегі қаңлылардың тараған аумағы мен қоныстанған жерлері. Шығыс Арал маңы аумағындағы түркі этникалық қауымдастығының қалыптасуы. Византия, Иран, Сирия және Қытаймен сауда байланыстары.

Ұсынылатын әдебиеттер

Негізгі әдебиет:

1. Қазақстан тарихы (көне заманнан бүгінге дейін). Бес томдық. 1 - том. – Алматы: «Атамұра», 2010. - 544 б.
2. История древнего Казахстана. Под ред. Байпакова К.М. – 2-е изд. – Алматы: Рауан, 1996. – 112 с.
3. Исмагулов О., Исмагулова А. Происхождение казахского народа. По данным физической антропологии. Алматы, 2017. – 196 с.
4. Китов Е.П., Тур С.С., Иванов С.С. Палеоантропология сакских культур Притяньшанья (VIII – первая половина II в. до н.э.). – Алматы: Хикари, 2019. – 300 с. Қосымша әдебиет: 1. Акишев А. Искусство и мифология саков. Ин-т истории, археологии и этнографии Академии наук Казахской ССР. –

Алма-Ата: Наука, 1984. – 176 с. 2. Акишев К.А., Кушаев Г.А. Древняя культура саков и усуней долины реки Или. – АлмаАта: Изд-во АН КазССР, 1963. – 298 с. 3. Ахинжанов С.М., МакароваЛ.А., Нурумов Т.Н. К истории скотоводства и охоты в Казахстане. – Алма-Ата: Ғылым, 1992. – 217 с. 4. Исмагулов О., Этническая антропология Казахстана: (Соматол. исслед.) – Алма-Ата: Наука, 1982. – 231 с.

5. Маргулан А. Х., Акишев К. А., Кадырбаев М. К., Оразбаев А. М. Древняя культура Центрального Казахстана. – Алма-Ата: Наука КазССР, 1966. – 435 с.

6. Самашев З. Берел. – Алматы: Таймас, 2011. – 236 б.